

Obsah

Úvod 13

1—Post-transformační proměny českých novinářů v rámu globální profesní krize 21

1.1—Transformace a rekonstituce domácích zpravodajských médií
a její nezamýšlené důsledky 25

1.2—Příčiny existenční a existenciální krize v žurnalistickém poli 28

1.2.1—Profesně existenciální krize jako důsledek tlaku vnějších faktorů oslabujících
autonomii žurnalistického pole 30

1.2.2—Krize v žurnalistickém poli: jeho štěpení a obrana 33

1.3—Symptomy blížící se paradigmatické změny: hybridizace
a virtualizace novináře mizejícího za hranicemi veřejného zájmu 35

1.3.1—Konec čtvrtého stavu a jeho služby veřejnému zájmu
v etapě rozptýleného publika? 39

2—Kdo je a kdo není (český) novinář? 43

2.1—Klíčový definiční znak: profesionalizovaná společenská odpovědnost 47

2.2—Obtíže s definicí: žurnalistika s přívlastky 49

2.2.1—Pokus o deskriptivní definici 50

2.3—Český novinář v post-transformační etapě: předběžný profil 55

2.3.1—(Ne)zamýšlené důsledky generační transformace: přetrvávající
socioprofesní a hodnotová specifika 56

2.3.2—Transformační paradox: profesionalizovanější novináři
s rostoucím pocitem ztráty profesní autonomie 66

2.3.2.1—Profesní autonomie 70

2.4—Čeští žurnalisté v post-transformační fázi 75

3—Konstrukteři ontologického bezpečí ve spirále nedůvěry 79

3.1—Žurnalisté jako spolutvůrci ontologického bezpečí 82

3.1.1—Důvěryhodnost jako klíčový předpoklad novinářské profesní existence 85

3.2—Nedůvěryhodná média optikou zahraničního výzkumu 86

3.3—Nedůvěra v domácím žurnalistickém poli: nedůvěryhodní žurnalisté
nedůvěřující politickým institucím, vlastním publikům ani sobě 91

3.3.1—(Ne)důvěřivá publika 92

3.3.1.1—Sociodemografická struktura nedůvěřujících a její proměny 95

3.3.1.2—Nedůvěra vůči žurnalistům jako důsledek odlišných politických postojů novinářů a běžné populace? 99

3.3.1.3—Nedůvěra jako výsledek štěpení ideálně typického obrazu novináře 101

3.3.1.4—Diskurzy nedůvěry 104

3.3.2—(Ne)důvěřiví novináři za hranicemi svého pole: mezi nedůvěřivým hledáním důvěry a jejím apriorním odmítáním 114

3.3.2.1—Vztah novinářů a jejich konzumentů: apriorně udržovaná distinkce 115

3.3.2.2—Důvěra k politickým institucím, jejich reprezentantům a prezidentovi 117

3.3.2.3—(Ne)důvěra v profesní komunitě: stabilizovaná pochybnost umocňovaná rolí sociálních sítí 126

3.4—Žurnalisté v bludném kruhu chronické nedůvěry: ekonomicko-technologické, mediálně-politické a hodnotové souvislosti 130

3.4.1—Čeští novináři ve spirále nedůvěry: nezamýšlený důsledek strukturální transformace českého žurnalistického pole 134

4—Žurnalistická identita v procesu adaptivní strukturace a socio-technického štěpení 139

4.1—Formování a proměny žurnalistické identity v procesu adaptivní strukturace 142

4.1.2—Profesní identita jako dualita formálního a neformálního jednání ve formálních a neformálních strukturách 146

4.1.3—Profesní identita v procesu profesionalizace 151

4.1.3.1—Žurnalistický kapitál českých novinářů jako součást jejich profesní identity 154

4.1.3.2—Žurnalistická identita a profesně rolová identifikace 158

4.1.3.2.1—Proměny profesní identifikace: motivace, sebeobraz a satisfakce 159

4.1.3.2.2—Proměny profesně rolových typů: aktivisté s posláním vs. neutrální distributoři informací 166

4.1.3.2.3—Profesní identita optikou institucionálních rolí, epistemologických rámců a etických ideologií: relativizující tvůrci obsahů pro všechny vs. eticky rigorózní kritici moci 173

4.2—Žurnalistická identita v procesu uzavírání rozštěpeného subjektu: hranice profesní autenticity a autonomie 178

4.2.1—Příčiny bazálního (roz)štěpení žurnalistické identity optikou tří registrů lidské existence: imaginárního, symbolického a reálného 179

4.2.2—Štěpení a uzavírání žurnalistické identity jako výsledek pohledu do fantazmatického profesního zrcadla 184

4.2.3—Krise profesní identity jako krize žurnalistické autenticity 189

4.2.4—Čtyři dimenze fragmentace žurnalistické identity a ohrožení z ní plynoucí 192

5—Na prahu žurnalistického pole: postoje a hodnoty nastupující novinářské generace v mezinárodní perspektivě 197

5.1—Komu se otevírá/komu se uzavírá žurnalistické pole? 201

5.1.1—Zděděný kapitál: žurnalistika jako obor pro mladé ženy ze středostavovských rodin 201

5.1.2—Získaný kapitál: víceoboroví polostudenti? 207

5.1.3—Hodnotové charakteristiky studentů žurnalistiky: proti hlavnímu proudu? 210

5.2—Slabé *illusio* studentů žurnalistiky jako možný zdroj dalšího oslabování/štěpení žurnalistické profesní identity 214

5.2.1—Studijní motivace: žurnalistika jako nepřiliš náročný obor vhodný i pro nerozhodné 215

5.2.2—(Ne)zájem o kariéru novináře a dostupné hranice s jinými povoláními 218

5.2.3—Profesní motivace studentů žurnalistiky: za vlastním uspokojením 220

5.2.4—Kariérní aspirace studentů: opatrní egoisti, tvůrci populárně-kulturních iluzí a idealističtí aktivisté 222

5.2.5—Představy studentů o žurnalistickém poli: nepřiliš prestižní řemeslo s nejasnými hranicemi 227

5.3—Profesně rolová identita 234

5.3.1—Představy studentů o žurnalistických rolích: novinář jako šířitel „čistých informací“ 234

5.3.2—Epistemologická východiska studentů: za „pravdou“ pomocí empirických faktů? 237

5.3.3—Etické dimenze profesní role: kde jsou meze neutrální žurnalistické tvorby? 238

5.3.4—Žurnalistické vzdělávání jako (neúspěšný) pokus o vytvoření pevné profesní identity 244

6—Čeští novináři v generační optice: mezi pre-transformační a post-transformační zkušeností 251

6.1—Novinářské generace jako produkty generačního efektu? 256

6.2—Tři žurnalistické generace v kontextu pre-transformační, transformační a post-transformační sociální a kulturní zkušenosti 258

6.2.1—Sociální a kulturní kapitál jako příčina odlišné generační optiky? 263

6.2.2—Na cestě k hodnotové homogenizaci žurnalistického pole 266

6.2.3—Profesní hodnoty a role jako indikátory generačního „profesního vyznání“ 275

6.2.3.1—Rolová dimenze 277

6.2.3.2—Profesně epistemologická a etická dimenze 281

6.2.4—Intergenerační homogenizace profesních postojů a prohlubující se profesně identitní štěpení: paradox pozdně moderní moci? 285

7—Novinářská řeč v proměňujícím se mocenském poli: mezi diferenciačně-emancipačním a kritickým scénářem 287

7.1—Novináři jako omezení suveréni a spolutvůrci sociálního řádu 290

7.1.1—Normotvorní profesionální zařikávači uplatňující sociální kontrolu v roli moderních pastýřů 291

7.2—Mechanismy a příčiny atrofie habitualizované novinářské moci 295

7.2.1—Konec starého paradigmatu 299

7.3—Dva scénáře: posilování autonomie žurnalistické profese jako výsledek její diferenciace vs. oslabování novinářské role v procesu ekonomicko-technologické hybridizace 301

7.3.1—Možnosti a limity diferenciace žurnalistického pole 301

7.4—Nová smlouva mezi novináři a veřejností? 305

Přílohy 309

č. 1—Použité metody, konstrukce výběrových souborů 311

č. 2—Screeningový dotazník 316

č. 3—Dotazník: „Český novinář v komparativní perspektivě“ 317

č. 4—Dotazník: „Kredibilita, prestiž a důvěra v žurnalistickém poli“ 337

č. 5—Dotazník: „Studenti žurnalistiky v evropském kontextu“ 342

č. 6—Základní cíle a struktura hloubkového rozhovoru 357

č. 7—Tabulky, grafy, schémata 359

Literatura 362

Jmenný rejstřík 382